

„Ös”-Kispest házai között

Az 1873-as esztendő nemcsak Pest, Buda, Óbuda életében volt jelentős dátum, — a környező peremtelepülések közül Kispest életében is történelmi pillanat: ekkor lesz Kispest hivatalosan elismert községgé.

Az emberi települések életében egy adott területen megjelenő első családtól a több száz lelket számláló, közigazgatási egységgé válásig általában igen hosszú időszak telik el. Kispest esetében ez a periódus hihetetlenül rövid, alig pár évtized, hiszen a kapitalizálódó főváros mindenképpen drágább megélhetési viszonyai miatt a közvetlen közelében tömegesen letelepülő kisiparosok, fizikai munkások, kisértelmiségi családok találnak itt olcsóbb lakást.

1869-ben indul meg a parcellázás mintegy 272 katasztrális hold szántóterületen, melyet előzőleg a Herrich, Egert, Rózsa családok telekspekulációs céllal vettek meg. 811 házhelyet jelent ez a terület, a Rákóczi út, Üllői út (ma Vöröshadsereg út), Rózsa utca (ma Jahn Ferenc utca), Sárkány utca (ma Ady Endre út) által határolt részen. Az első telekvásárlók adásvételi szerződéseiben az új települést német nyelven „Colonie Klein-Pest”-nek említik. Általában 300 négyszögöles telkeket vettek meg a községalapítók, négyszögölenként 80 krajcárért.

Az említett 811 telekből az 1888–1913-as évek között mintegy 600 kelt el. Az 1869-től megépült első házak, az első kialakult utcák, Kispest legrégebbi része most — a nagybudapesti városrendezési tervek részeként — szanalásra kerül. A rekonstrukciós területen az elmúlt hónapokban a helytörténetet kutató kispestiek a költözéskor könnyen elkallódó

régi tárgyi emlékeket gyűjtötték, az elmúló utcaképeket fényképezték stb.

A halálraitélt épületek közül kiválasztottunk néhány hosszú életű házat, melyeknek múltja igen sok érdekes mozzanatot tartalmaz a község akkori társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális életéből.

Az egyik ilyen az Üllői út 99. sz. ház (ma a Vöröshadsereg út és Rákóczi utca sarkán); ez az 1880-as években épült s a közigazgatásilag elismert község első bírójának, Berán Antalnak háza volt. Berán bíró egyben az akkori Kispest egyik közkedvelt vendéglőjének a tulajdonosa.

A kispesti őslakosok munka után szívesen látogatták a vendéglőjét. Itt alapították az első daloskört, a Kispesti Dalárdát (1892). A németajkú polgárok itt szervezték meg „Temesvár” nevű asztaltársaságukat. Berán halála után özvegye Ullmann Ferenchez ment férjhez; a vendéglő neve így változott Ullmannra. Az épület népszerűségét fokozta az, hogy nagytermében Gaubek Rezső táncmester tánciskolát nyitott. Az épület falai között mind változatosabb és mozgalmasabb lett az élet.

A népszerű „Rudi bácsi” tánciskolájában táncversenyek, bálók követték egymást. A „Táncintézet rendszabályai” arról vallanak, hogy Rudi bácsi nemcsak táncolni tanította a kispesti fiatalságot, hanem „illemre”, „kulturált magatartásra” is nevelte őket. Az ifjúság nemcsak a tánc miatt kedvelte a vendéglőt. Talán még sűrűbben látogatták a „Kispesti Jókai Önképzőkör” itt rendezett műsoros estjeit, sokan mint szereplők. (Gaubek Rezső egyébként a táncszakma jelentős egyénisége; sok vidéki városban,

fővárosi iskolákban is voltak tánctanfolyamai, elnöke volt a századforduló táján alakult Magyar Tánctanítók Országos Szövetségének.)

A Jókai Önképzőkör ifjai kultúrmissziót teljesítettek farsangi táncversenyeikkel is: a bevételből komoly összegeket fordítottak a kör könyvtárának alapítására, majd fejlesztésére. (Az 1900-as évek első évtizedeiben a műsorok, meghívók nagy részét, sőt a „Magyar Tánctanítók Országos Értesítőjét” is Kispesten, Fischhof mester nyomdájában készítették.) Mindezek mellett Gaubek a sport — a futball — egyik első lelkes művelője és támogatója. A Kispest-Szentlőrinc c. újság hírei között (1934. VI. 9.) a következőket olvashatjuk: „...Kispesten a szónak betűszerinti értelmében 1904 óta van sportélet. A ma élő középkorú kispestiek bizonyára emlékeznek azokra a szabadcsapatokra, melyek a mai temető mögötti úgynevezett fenyveserdőben rugdalták a labdát, olyan tüdővel, amilyent ma is szeretnének. E szabadcsapatok egyikét „Kakasok”-nak hívták, vezérük Gaubek Rezső volt...”

A 30-as évek végén a hangulatos épületben ipari üzem létesült: Jakse Vilmos műszerézmester kerékpár, gramofon, és varrógép üzlete. A ház utolsó „lakói”: egy dohányáruda és egy kárpitós ktsz.

Az új parcellákon gyors ütemben épültek a családi házak. A rohamosan gyarapodó és építkező lakosság anyagbeszerző problémáit ismerte fel a Felvidékről ideszármazó őslakos Herbacsek Bertalan, aki 1891-ben az Arany János utca sarkán, több telken épü-